

Załącznik nr 1 do procedury postępowania w przypadku stwierdzenia owsicy w przedszkolu

Czym jest owsica?

Owsica to inwazyjna choroba pasożytnicza spowodowana przez drobnego nicienia – owsika ludzkiego (*Enterobius vermicularis*). Inwazja owsika ma zwykle przebieg przewlekły. Objawy kliniczne mogą wystąpić w intensywnych inwazjach, w przypadkach powikłań i u osób szczególnie wrażliwych.

Owsik ludzki występuje wyłącznie u człowieka. Samica owsika ma długość około 1 cm i szerokość nitki 0,4 mm; tylną część jej ciała jest charakterystycznie zaokrąglona i przezroczysta. Samiec, wałeczkowaty, o długości kilku mm jest trudno dostrzegalny gołym okiem.

Samice owsika żyją około 4 tygodni. Po tym czasie wychodzą one czynnie przez otwór odbytowy, kilkanaście minut pełzają po skórze krocza i, wysychając, giną.

Choroba jest bardzo rozpowszechniona (ponad miliard zachorowań na świecie w ciągu roku – najwięcej w przedziale pomiędzy 5 a 6 rokiem życia). Sprzyja jej przebywanie w żłobkach, przedszkolach, szkołach, internatach i domach dziecka. Dorośli są mniej podatni na zakażenia, co tłumaczy się wzrostem odporności z wiekiem.

Jak dochodzi do zakażenia?

Owsik przenosi się łatwo drogą pokarmową i inhalacyjną, korzystając z zabrudzonych rąk, środków spożywczych lub kurzu. Do zakażenia jajami owsika mogą przyczynić się zarówno zanieczyszczone palce, co spowodowane jest brakiem nawyków higienicznych (ssanie palców, obgryzanie paznokci, niemyte ręce szczególnie po toalecie), jak i przedmioty, np. bielizna, ręcznik, zanieczyszczone pożywienie. Wystarczy, że dziecko bawi się samochodzikiem, na którym bytują jaja, a potem włoży rączki do buzi. Po około 2–3 tygodniach wystąpią u niego pierwsze objawy. Do zakażenia robakami dochodzi, gdy jaja owsików zostaną zjedzone. Wówczas w jelicie, z jaj, wylęgają się pasożyty. Samice docierają do odbytu i tam, w nocy, składają kolejne jaja, które w ciągu od 2 do 4 tygodni osiągają pełną dojrzałość. Od momentu wnikięcia do organizmu do pierwszych objawów dochodzi w ciągu 2–3 tygodni. Dziecko zaczyna drapać się po pupie, gdyż towarzyszy temu bardzo nieprzyjemne swędzenie. Staje się niespokojne, ma trudności z zasypianiem, jest blade, nie ma apetytu, a w okolicach odbytu pojawia się zaczerwienienie. Gdy choroba jest zaawansowana, owsiki można zobaczyć, szczególnie w nocy, gdy dziecko śpi. Wówczas w odbycie widać małe, białe niteczki. W aptece można też kupić specjalne pałeczki, którymi pobiera się wymaz z odbytu i znosi do badania w szczelnie zamkniętym pudełeczku.

Objawy i przebieg

Przebieg owsicy zależy od intensywności inwazji, czasu jej trwania i indywidualnej tolerancji inwazji przez osobę zarażoną. Obecność pasożyta może być przypadkowa, jednorazowa i nie doprowadzić do przewlekłej inwazji. Miejscem pobytu owsików w organizmie ludzkim jest głównie jelito grube, gdzie potrafią przebywać aż do fazy końcowej ich życia. Innym miejscem ich pasożytowania jest wyrostek robaczkowy oraz końcowy odcinek jelita cienkiego. Pasożyty te są dwupłciowe. Samica jest odpowiedzialna za składanie jaj, a rolę samca jest jej zaplemnienie. Zaraz po tym akcie samiec owsika obumiera. Samica natomiast potrafi żyć do 4 tygodni, po których „wędruje” z jelita grubego w kierunku odbytu, aby tam złożyć jaja zawierające larwy owsików. Liczba jaj waha się od 8 tys. do 12 tys. jaj.

Osoba zaatakowana przez owsika uskarża się na brak apetytu, rozdrażnienie przechodzące w nerwowość, odczuwanie silnych objawów niepokoju, w rzadszych przypadkach niedokrwistość.

Charakterystycznym objawem owsicy jest zdenerwowanie objawiające się zgrzytaniem zębami, obgryzaniem paznokci.

Innymi symptomami choroby są:

- ból głowy,
- bezsenność,
- bóle brzucha połączone z nudnościami,
- ogólne osłabienie,
- podkrążone oczy,
- świąd odbytu, nasilający się zwykle w godzinach wieczornych,
- zaczerwieniona skóra w okolicy odbytu, zmiany wypryskowe w okolicy odbytu,
- trudności w skupieniu uwagi,
- anemia.

Owsicę rozpoznaje się poprzez badanie kału na obecność jaj, w ciężkich przypadkach samicy pasożyta.

Owsiki czasem powracają, szczególnie u dzieci, które nie myją rąk po wyjściu z toalety i przed jedzeniem, często ssą palec. By do tego nie dopuścić, należy dbać o czystość, a dzieci uczyć, aby kilka razy w ciągu dnia dokładnie myły ręczki ciepłą wodą z mydłem. Dbanie o higienę z pewnością nie daje całkowitej gwarancji na uniknięcie zarażenia. Warto jednak jej przestrzegać, bo to jedyna metoda na ochronę przed robakami. Do zakażeń dochodzi najczęściej latem.

Profilaktyka i zapobieganie

Owsiki, a tym samym owsica, jest chorobą „brudnych rąk” i wcześniejszego kontaktu z pasożytem – mogą także powodować anemię. Choroba atakuje w każdym wieku, lecz nierzadko to dzieci są jej głównymi nosicielami. W leczeniu owsicy jednym z najważniejszych elementów jest utrzymanie higieny osobistej, a zwłaszcza częste mycie rąk.

Duże znaczenie w zwalczaniu owsicy ma także:

- przestrzeganie higieny osobistej (regularna zmiana bielizny) oraz mieszkania (czystość pomieszczeń, osobne łóżko, oddzielne pomieszczenia sypialne), osobom z uporczywą owsicą poleca się spanie w piżamach (spodnie utrudniają rozprzestrzenianie się inwazyjnych jaj pasożyta),
- podmywanie w okolicy odbytu rano po obudzeniu się (letnia woda i mydło zmywają 90% jaj pasożyta złożonych w okolicy odbytu w ciągu nocy),
- utrzymanie wręcz przesadnej higieny osobistej domowników (podmywanie się po korzystaniu z ubikacji, częste mycie rąk, zmiana bielizny osobistej, gotowanie pościeli i ręczników); podczas kuracji na noc należy zakładać dziecku obcisłe majtki, które rano pierzemy i gotujemy; myjemy też zabawki, dezynfekujemy przedmioty osobistego użytku i obcinamy krótko paznokcie, aby nie dopuścić do wtórnego zakażenia; dokładne pranie pościeli i ręczników niszczy jaja owsika, co wraz z reżimem higieny osobistej przerywa łańcuch zakażeń.

Uwaga!

Jaja owsików w warunkach domowych mogą przeżyć do kilku tygodni, zwłaszcza przy zachowaniu odpowiedniej wilgotności i ciepłoty. Owsiki mogą znajdować się na zakażonej pościeli, bieliźnie, ręcznikach.